

בעזרת השם יתברך

עולת שבת בישבתו

משפטים

מתורתם של רבותינו הקדושים ממונקאטש

עולת שבת בישבתו

תוכן ענינים

ניצוצי אור
על פרשת השבוע

ילמדנו רבינו
אשר תשים לפניהם – ולא לפני עבד'ם

לכנת הספיר
על פסוקי הפרשה

הלכה ומנהג
ויצאה חנם אין כסף

דעה חכמה לנפשך
ויספר לעם את כל דברי ד'

מילין שפירין
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

יוצא לאור על ידי:

הוצאת אמת

אור תורה מונקאטש
מכון להר"ל ולהפיץ ספרי רבתינו הקדושים
published by:

Emes Publishing Inst.

Ohr Torah Munkacs

P.O.B. 393

Brooklyn, New York 11219

Tel: 347.408.5208

Fax: 718.504.3526

Email: EmesOnline@gmail.com

כל הזכויות שמורות ל:

הוצאת אמת

Copyrighted © 2019 by:

Emes Publishing Inst.

All rights reserved to publisher

The entire text has been newly

edited designed and set.

No part of this book may be

reproduced in any form,

including information storage

or retrieval, in whole or in part,

without written permission

from the copyright holder

נשמח לקבל ולשמוע

הערות והצעות

מהדומרים החשובים

רובי המאמרים הופיעו

בגיליוני 'חודש בחדש'

שיצא לאור על-ידי:

'איחוד חסידי מונקאטש'

מחנה ביישוב ישיבה
אלעזר בראר
929.301.6149

פרשת משפטים

(קידושין לו, א), כי אין ישראל נגאלים אלא על ידי התשובה (רמב"ם פ"ז מהלכות תשובה ה"ה). אבל גם "אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה", אף אם ישראל ח"ו רעים בעיני האדון-כל, ואינם עושים בעד היעוד והיחוד עמו ית"ש, עם-כל-זה "והפדה" מן הגלות, ו"לעם נכרי לא ימשל למכרה" לחלוטין ח"ו בגלות בין הנכרים, והטעם כי "בבגדו בה", בגד מלכותו של הקב"ה לבוש על ישראל, ואין זה כבוד האדון שחייליו ועבדיו ילכו בבגדים קרועים ומדולדלים, ולמען כבודו יפדה אותה מן הגלות.

חיים ושלום

ויצאה חנם אין כסף (כא, יא)

מובא בזהר (ה"ב צז, ב) דמצות שעושים בחנם, שולט עליהם הקליפה הנקראת "חנם". וזהו שרמז "ויצאה חנם - אין כסף", כשארין בה כיסופא וחשקות. "וידעתי מאנשי מעשה שאפילו היו מכבדים אותם באיזה כיבוד בס"ת ובביהכ"נ, היו נותנים לצדקה, כדי שלא תהיה המצוה בחנם".

מגיד תעלומה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א)

וברש"י: לפניהם ולא לפני נכרים. ויש לפרש, כי משפטי התורה, רובן ככולם, נוכל לקיימם רק בארץ ישראל בעת ביאת הגואל. אבל בגלותינו "רק ר"ע כל היום" (בראשית ו, ה), אפשר לקיים רק ר"ע מצוות. וזהו שאמר רש"י "לפניהם ולא לפני נכרים", כלומר שאפשר לקיים כל "אלה המשפטים" רק בהיותם בארצנו הקדושה עם משיח, ולא לפני נכרים בארץ העמים.

חיים ושלום

וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה (כא, ז-ח)

יש לפרש ש"איש" קאי על הקב"ה. "כי ימכור איש את בתו", שימכור הקב"ה את כנסת ישראל לגלות כעבד ושפחה, "לא תצא" מן הגלות "כצאת העבדים" - שאינם עושים רצונו של מקום שנקראו עבדים

רק שבתו יתן ורפא ירפא (כא, ט)

איתא (שבת יב, א) המבקר חולה בשבת אומר שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ר"מ אומר יכולה היא שתרחס. וזהו שרומז כאן "רק שבתו יתן", אם תשמור את השבת, אזי "ורפא ירפא".

מאמר תורת שבת

זובח לאלקים יחרם (כב, ט)

איתא במדרש שוחר טוב (תהלים נא) על הכתוב (שם ט) זבחי אלקים רוח נשברה, שעכשיו בזמן כזה אם אדם גובר על יצרו, נחשב לו כקרבן. אמנם על זה אמר "זובח לאלקים" שאם זובח את יצרו, אבל רק מחמת שרואה שמדת הדין מתוחה עליו ובאים עליו יסורין, "יחרם". כי צריך לעבוד בלתי לד' לבדו, ואז יהיו יסורים בדלין ממנו ממילא.

תפארת בנים

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך גו'

(כב, כד)

איתא במדרש (שמות רבה פ"א ג) שהקב"ה מנסה את העשיר אם ילוה לעני, ואם אינו מלווהו, הקב"ה יביאהו לידי מדה זו של עניות, כי הוא גלגל החוזר בעולם כו'. וזהו שאמר הכתוב "אם כסף", אם יש לך כסף, "תלוה את עמי", כי "את העני עמך לא תהיה לו כנושה", נושה מלשון שכחה, (מלשון בראשית מא, נא) נשני אלקים), היינו אל תשכח "את העני עמך" העניות שמוכנה להיות עמך, אם לא תעמוד בנסיון.

אגרא רכלה

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב,

כד)

אמרו חז"ל (קדושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ואמר הרה"ק בעל אורח לחיים זצ"ל, כי תחבולת היצר בזה הוא, להכניס בלב האדם גאוה, ועל-ידי-זה נסתלק ממנו עזר השי"ת, ואז מכשילו. וזהו שמרמז הפסוק "אם כסף תלוה את עמי", כסף מלשון תאוה, מלשון (בראשית לא, ל) נכספת לבית אביך, שהיצר-הרע מגביר עליך כח התאוה. העצה לכך "את העני עמך", הסתכל כאילו עתה עני (כמו שפירוש רש"י) - במדת שפלות וענוה, ואזי יהיה השי"ת בעזרך ותוכל לו.

תפארת בנים

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב,

כד)

וברש"י: הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני. ויש לפרש, דהנה איתא בזהר (ח"א כג, ב) על הכתוב (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף, שמעלה יש לעני, שכל התפלות מתאחרות עד שתתקבל תפלת העני קודם. ולזה אמר הכתוב, אף אם הנך עשיר, מכל מקום "אם כסף תלוה את העני עמך", באופן שתסתכל בעצמך כאילו אתה עני, אז יהיה לך אף מעלת העני שתתקבל תפלתך.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב,

כד)

פירש"י את העני עמך - הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני. יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (ויק"ר פ"ד י) יותר ממה שבעל

את דמו אסור להציל. כי מה שמחויבין לכבד ולהטמין גוף ישראל, דגופות ישראל תשמישי קדושה נינהו אשר חייבין בגניזה. ברם, כאשר אזדא לה ח"ו הקדושה באכילת טריפות, נזרקין ח"ו. ד' יצילנו.

אנרא דפרקא

כי תראה חמור שנאך רביך תחת משאו גו' עזב תעזב עמו (כג, ה)

אפילו "שנאך" בכל-כך הרבה שנאה עד שהוא עצמו "רביך תחת משאו" של שנאו, "עזב תעזב עמו" להראות לו שאינך מחזיר לו שנאה כגמולו, ועל-ידי-זה אתה עוזרו להמעיט שנאתו נגדך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג (כג, ז)

אמרו חז"ל (פרד"א פ"ז א) צדיק נתפס בעון הדור. וזהו שאמר הכתוב "מדבר שקר תרחק" תרחיק עצמך מן היצר (שנקרא שקר) המפתה אותך לעשות עבירה, כי "ונקי וצדיק אל תהרג", שאם ח"ו תשמעו לו, תהרוג על-ידי-זה כהן ונביא שנתפס בעון הדור.

תפארת בנים

מדבר שקר תרחק (כג, ז)

יש לדקדק מדוע לא אמר "אל תאמרו שקר". ויש לומר, דידוע שהרמב"ם (פ"ח מהלכות איסורי ביאה ה"ז) ס"ל שספק דאורייתא מן התורה לקולא. וכתבו האחרונים (עיין חוות דעת בקונטרס בית הספק

הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית. וזה הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה - הבעל הבית - הוא העני.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו גו' והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני (כג, כה-כו)

כתב החובת הלבבות: שמכל מצוה שהאדם עושה בעולם-הזה נעשה חלוקא דרבנן אשר בה מתלבש בעולם-הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים, נוטל המתבייש ממנו את החלוקא דרבנן שלו, ונשאר הוא ערום מלבוש לעולם-הבא. אבל בכל לילה טרם ישכב האדם ראוי שימחול לכל מי שהקניטו והלבינו. את זה בא הכתוב לבקש "אם חבול תחבול שלמת רעך", באם אחד בייש אותך אשר בדין אתה חובל ממנו חלוקא דרבנן שלו לעולם-הבא, "עד בא השמש" - היינו בלילה, תמחול לו ו"תשיבנו לו", להחזיר לו את חלקו. ואזי, כשאתה תמחול לו מה שחטא לך, "והיה כי יצעק" בתשובה - "אלי" - מה שמוגיע אלי, "ושמעתי כי חנון אני", לקבלו בתשובה.

יודעי בינה

ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו (כג, ל)

ובזהר (ח"ב קכא, ב): בגין דישראל קדושינן נצטוו "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", על-כן כשאוכל טריפות ח"ו אזדא ליה קדושתו. ולפי-זה תבין מה שפסק האור זרוע (האשר"י חולין פ"ז סט"ז) האוכל טריפות והמוכרם לישראל אין מתעסקין בקבורתו, אפילו הכלבים אוכלין את בשרו ולוקקין

השמייע לעם קרובו רצונו זה, הנה "ויען כל העם" בענייה להשי"ת, "ויאמרו", כלומר קודם אמירתך היה רצונו להתחיל הדיבור, רק שהיה מסוה של בושה על פנינו.

אגרא דבלה

כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע (כד, ז)

איך אמרו נעשה קודם ונשמע, מה יקיימו - אם לא ישמעו מה לעשות. אך, כמו שהאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה, משום שהשיגו שהרמ"ח אברים הם העשין והשס"ה גידין הם הלאוין, על-כן הרגישו בנפשותיהם בכל מצוה - שהוא מצוה ובכל עבירה - שהוא עבירה. כמו-כן היו ישראל במעמד הנבחר בתכלית השלימות, והשיגו גם-כן כך, ולכן יכלו לומר "נעשה" - כי כבר הרגישו בנפשותיהם מה עליהם לעשות. אבל עם-כל-זה הוסיפו לומר "ונשמע", כי גדול המצווה ועושה מאינו מצוה ועושה.

יודעי בינה

סימן קי) שבמצות עשה מודה הרמב"ם דספק מן התורה לחומרא. ולכן, אילו היתה התורה כותבת בלשון לאו - "אל תאמרו שקר", הרי שבמקום שנתעורר ספק כגון שנדמה לו שיש כאן ענין מצוה - שלצורך מצוה ודרכי שלום מותר לשנות (יבמות סה, ב) - היה מותר לשקר. מה-שאינ-כן כשנכתב בלשון מצות עשה - "מדבר שקר תרחק", הרי שאפילו ספק בו אסור מן התורה, ויש להתרחק ממנו.

חיים ושלום

ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ד' נעשה (כד, ג)

לשון ענייה - הוא כשאדם עונה למדבר אליו, אבל ויאמר - הוא התחלת אמירה. ומשמיענו הכתוב, שחשקו ישראל שהשי"ת יגזור עליהם לעשות רצונו, רק שהיו בושים לבקש זה ממלך גדול ונורא שהם יהיו עבדיו עושי רצונו. אך כאשר השי"ת, ברוב רחמיו,

ילמדנו רבינו

"אשר תשים לפניהם - ולא לפני עכו"ם"

תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ליל שבת קודש פ' משפטים, שבת שקלים, תשס"א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם גו'. ברש"י: כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. פירוש אע"פ שהדינים ניתנו כבר במרה (רש"י לעיל טו, כח), חזר ונתנם בסיני. וצ"ב, למה אכן הוצרך להזכור וליתנו לסיני.

ויש לבאר, דהנה עה"כ (שמות יט, כ) ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר, מפרש הרמב"ן, שבאמת שתי חניות היו שם, בחניה ראשונה חנו כל יוצאי מצרים, והחניה השניה היתה מה שהבדילו ישראל מתוכם את האספסוף והערב רב אשר בקרבם, וחנו בני ישראל לבדם לפני ההר, כי רק לישראל יתן התורה, כמו שאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. וזהו הכוונה "ויחן שם ישראל", היינו לבדם, עתתדה"ק. ובזה יש לפרש שלכך חזר ונתן הדינים בסיני, כדי שישמעו ישראל לבדם, בלי הערב רב והאספסוף.

ונראה, שכדי להיפרד מן העכו"ם והערב רב, לא די בפירוד והרחקת הגופים בפועל, בלבד, כי כשישראל מעורבים בין הגויים, הם לומדים ממעשיהם ומנהגם,

ומתערבבים בין ישראל במחשבה בדיבור ובמעשה. וכל זמן שאין ישראל נבדלים מהם, אין בכוחם להשיג משפטי ודיני התורה, כי כל זה בכלל הדרשה "אשר תשים לפניהם - ולא לפני עכו"ם", וכמו שנאמר (תהלים קמו, יט) "מגיד דבריו דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום". ולכן, כדי לשמוע ולהשיג את משפטי התורה, צריך להסיר ממנו כל ענינים אשר לא מצד ישראל המה. וכן היה בהר סיני שחנו ישראל לבדם, והפרידו מעצמם, ממחשבתם מדיבורם וממעשיהם, כל שמץ דבר אשר נתערב בקרבם ממצרים או שאר האומות, כי רק באופן זה היו יכולים לקבל התורה.

והנה שבת זו היא שבת שקלים, בה קוראים (שמות ל, יב) "כי תשא את ראש בני ישראל גו". ונראה שענין השקלים הוא נשיאת ראש בני ישראל להבדילם ולנשאים על שאר האומות, שהרי כן אמרו חז"ל (במד"ר פ"א א) כי תשא את ראש וגו' שאו את ראש וגו' להיות לי, הרי אתם שלי, הוי (שה"ש ה, טז) זה דודי וזה רעי.

וביותר יתבארו הדברים בדה"ק של כ"ק אא"ז אדמו"ר בעל בני יששכר זי"ע (מאמר שקל הקדש דרוש ד) שלכל האומות יש שרים, והוא נקרא ראש האומה. אבל ישראל הם חלק ד' עמו (דברים לב, ט), נבחרו לחלקו ית"ש, הוא "ראש בני ישראל". ומחמת זה, שאר האומות כשנתבטלים שריהם, בטלים גם הם, אבל ישראל כיון שהשר שלהם וראשם היא השכינה הק', שאינה זזה מהם לעולם, וגם בימי גלותם ענים ומרודם כביכול מתלבשת הארת השכינה בתוך השר של האומה לשמור את ישראל, להיות להם קיום בגלותם. וזו עליונותם ונשיאותם על כלך העמים.

ובזה מבאר (שם) המדרש (תנחומא תשא ג) שהבטיח הקב"ה למשה רבינו שכן יהיה בכל שנה ושנה בשעה שקוראין לפני פרשת שקלים כאילו אתה עומד שם ואתה זוקף את ראשם. היינו שאפילו בזמן הגלות, כשהיו קוראין פרשת כי תשא את ראש בני ישראל, תתעורר מדה זו שראש בני ישראל היא השכינה הק', והוא מלכנו הוא יושיענו.

ובדה"ק יובן גם מאמר חז"ל (במדב"ר פ"ב ג) שנטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה זה יתנו כזה יתנו. היינו שהראה לו מקור מחצבתם של נשמות ישראל הוא מתחת כסא הכבוד, וזו נשיאות ראשם על כל העמים. ולכן אמרו חז"ל (ב"ב י, ב) אמר משה לפני הקב"ה במה תרום את קרן ישראל, אמר ליה בכי תשא. היינו שזה ענין נתינת השקלים לרומם את ישראל ולהבדילם ולהפרישם משאר האומות, על ידי שראשם רם ונשא להבדיל משאר השרים והראשים של האומות.

ובזה יתבאר מה שאמרו חז"ל (מגילה יג, ב) שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. ר"ל, שכיון שגלוי וידוע לפניו ית"ש, שעתיד המן לקטרג (אסתר ג, ח) שישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך כו'. שאין ישראל מנושא ומרומם מעל האומות, אלא שהם מעורבים ומפוזרים בין הגוים, וכיון שכן אין להם שר כשאר האומות, ואומה בלי שר אין לה קיום, ולכן למלך אינו שוה להניחם. ולזה הקדים הקב"ה שקלינו לשקליו, לרומם את ישראל מעלה מעלה על ידי נשיאת ראשם, ולהראות שהם מובדלים ורמים משאר האומות, ומה שאין להם שר בשמים הוא משום שד' הוא מלכם, ולכן האומות, בנפול שרם הם נופלים, אבל ישראל קיימים לעד, כי ד' הוא מלכם, מלך חי וקיים לעולם.

נמצא שעבודת שבת קודש זו, היא להסיר מעלינו כל ענינים שנתערבו מהאומות בהיותנו בגלות, הן שלא לחשוב וגם לא לדבר וכל שכן שלא לעשות כמעשיהם ומנהגיהם, שזו היא בחינת ויחן שם ישראל כנגד ההר, כאיש אחד בלב אחד. והוא ענין נתינת השקלים, לרומם את קרן ישראל, על ידי הרמת ראשנו ומלכנו. ויש רמז לכל זה במה ש"ראש בני ישראל" בגימטריא "אנחנו עמו וצאן מרעיתו", והבן.

והנה בשבת זו מסתיימים ימי השובבי"ם. ונראה שיש לזה שייכת לשבת שקלים, על פי מה שיש לבאר עוד מאמר חז"ל הנ"ל שהקדים שקלנו לשקלי המן, כי נראה שקטרוג המן ש"ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", היה להזכיר מה שפגמו בחטא ברי"ק וגרמו לעצמם להיות מפוזר ומפורד בין העמים על ידי ניצוצות הקדושות של ישראל שנתפזרו בין העמים. וקטרוגו זה משום שהיה זרעו של עמלק אשר בו נאמר (דברים כה, יח) "אשר קר"ך בדרך", ופירש"י שהוא לשון קרי וטומאה, ולכן הזכיר עון טומאת קרי. והנה נתינת מחצית השקל הוא תיקון לפגם זה, כי "שקל" בגימטריא "והיה קדש", ואיתא בירושלמי (שקלים פ"א) זה יתנו כל העבר גו' כל העבר בימא, שכמו שם נקרע הים בזכות ארונו של יוסף (מדרש תהלים קיד ט), שלקחו "את עצמות יוסף עמם" (שמות יג, ט), כן הוא במצות שקלים, שהיא תיקון למדת ברית קודש. ולכן הקדים שקלנו לשקליו, לכפר על נפשותינו מה שחטאנו ופגמנו בזה. ועל כן שבת זו אשר היא שבת שקלים, ענינה בסוף ימי השובבי"ם.

לבנת הספיר

מדבר שקר תרחק (כג, ז)

סיפר כ"ק רבינו שליט"א:

פעם אחת, לפני בחירת הממשלה של טשעכסלאוואקי (שהיתה מושלת בתקופה ההיא על עיר מונוקאטש וסביבותיה), ביקר אחד משרי הממשלה הנכבדים ביותר אצל רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע במונוקאטש. רבינו זי"ע קבלו בכבוד הראוי, וכשהשר ביקש מרבינו זי"ע להשפיע על יהודי המדינה לתמוך במפלגתם, התנה רבינו עמו כמה תנאים לטובת הדת ולטובת היהודים. עוד בקש רבינו זי"ע ממנו הבטחה למען ירושלים עיר הקודש: היות שמעות קופת צדקת רבי מאיר בעל הנס, אשר רבינו זי"ע היה נשיאה, צריכים להחליפה ב'אנגלישע פונט', מטבע הנהגת בארץ ישראל בימים ההם, והרבה פעמים, כששער החילוף נמוך, נגרם איבוד שיווי כסף צדקה. על כן בקשתו שיבטיח לו שכאשר תנצח מפלגתו בבחירות ותמשול במדינה, יוחלפו מעות רבי מאיר בעל הנס לפי שער הגבוה ביותר, דבר הנעשה רק לדברים מיוחדים שהממשלה חפצה ביקרם. השר הבטיח על כך לרבינו, ורבינו נתן לו את ברכתו לבחירות, ואכן ניצחה אותה המפלגה ועלתה לממשלה.

אך כדרך הפוליטיקאים, לא זכר שר המשקה את הבטחתו וישכחה. כמה וכמה פעמים נתבקש השר מהנהלת הכולל לקיים הבטחתו, אבל אין קול ואין עונה. בלית ברירה, הזמין רבינו זי"ע פגישה עם אותו שר נכבד, אשר בימים ההם היה כרוך במילוי טופס בכתב, שהפקיד היה רושם כל המידע בנוגע להפגישה המזומנה. רבינו ענה על

כל השאלות, ועל השאלה "מה היא סיבת הפגישה", אמר רבינו זי"ע שהוא בענין קיום מצוות התורה ודת יהודית. רבינו זי"ע קיבל זמן פגישה, וביום המיועד נסע לעיר הבירה, ונתקבל על ידי השר בכבוד גדול.

השר פתח בשאלה מה זה שכתב שהפגישה היא אודות תורת משה. אמר לו רבינו זי"ע:

- יש לי קושי בקיום מצוות ד' אשר מפרשי התורה לא יוכלו להשיבני, רק אתה שר נכבד.

השר התפעל מהדברים, ותמה:

- הרי מעלתו הוא הגדול שביהודים ויודעים בתורה! מה אוכל אני לעזור לך?

ענה לו רבינו זי"ע ברוב חכמתו:

- יש בתורתנו מקרא אחד שמצווה אותנו: מדבר שקר תרחק. אבל לעומת זה בפסוק אחר ציוונו הנביא (ירמיהו כט, ז): ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה. והנה אדוני השר, רצוני בכל נפשי לקיים כל מצוות הא-ל ב"ה, ואינני יכול. כי אם אדרוש את שלום העיר, הרי אעבור על מצות מדבר שקר תרחק. ואם ארחק מדבר שקר, איך אדרוש בשלום העיר...

השר הבין את הרמז, ובאותו מעמד חתם ההוראות הנצרכות.

בפגישה זו פעל רבינו זי"ע שעוד רבות בשנים אחר זה, שלח לעניי ירושלים סכום יותר נכבד של צדקה הנאספת לטובתם, על-ידי קופות הצדקה שבכל בית ובית.

ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (כד, יא)

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע:

פעם רצה הגה"ק בעל זרע קודש מראפשיץ זי"ע לילך על ציונו של הגה"ק הרבי ר' משה ליב מסאסוב זי"ע. והלך ערב ראש חודש אחר הצהרים לבית-החיים, להשתטח על קברו. וכאשר בא לשם, ביקש וחיפש אנה ואנה את נפשו של הרבי ר' משה ליב זי"ע ולא מצאו. התפלל שמה תפלת מנחה, וחיפש שם איזה נשמה טהורה, ושאל אותה איפה הוא הנפש של הרה"ק מסאסוב זי"ע. והשיב לו הנשמה הלז:

- היום לא תמצאוהו, כי נתבקש על סעודת ראש חודש בהיכל העליון, וכבר לבש בגדי שבת ויום-טוב, ולא יבא לכאן עד אחר ראש חודש.

[עייני בני יששכר מאמרי ראש חודש מאמר ג אות א מה שמביא מדברי הזהר (ח"א צז, ב) שבכל ראש חודש הקב"ה הולך להאיר בנשמות שבגן עדן העליון הארה חדשה, עיי"ש.]

הלכה ומנהג

ויצאה חנם אין כסף

(כא, יא)

כתב באור החיים הק': אומרו תיבת "חנם", לרמוז על יד מי תהיה היציאה - על-ידי חנם, שהוא ס"מ וחיילותיו, שהם נרמזים בתיבת חנם, כאומרו בספר זהר הק' (חלק ב קכח, א) כי במילי דמגנא הוא זינייהו דההיא סטרא, ולזה לא שלטי בדבר מצוה שעושה האדם בדמים יקרים. וכן תמצא שכל דבר טומאה בא בחנם, מה-שאיין-כן דבר מצוה וקדושה צריך להם טורח גדול ודמים יקרים.

וכן כותב רבינו בעל בני יששכר זי"ע בספרו מגיד תעלומה (על מסכת ברכות ט. ב) ש"המצוות שהאדם עושה בחנם תוכל הקליפה הנקראת חנם לשלוט עליה, ורמז בכתוב ויצאה חנם אין כסף, אין בה כיסופא וחשקות. וידעתי מאנשי מעשה שאפילו היו מכבדין אותן באיזה כיבוד בספר תורה ובבית הכנסת, היו נותנין לצדקה, בכדי שלא תהיה המצוה בחנם" (ועיין עוד באגרא דפרקא אות רפא).

דברי הזהר, אליו מכוון האור החיים הק', הוא בפרשת תרומה, ושם מבואר: מי שרוצה להשתדל במצוה ולהשתדל בהקב"ה, צריך שלא ישתדל בו ריקם ובחנם, אלא האדם צריך לעסוק בו כראוי כפי יכולתו... ואם תאמר הרי כתוב (ישעיה נה, א) לכו שברו ואכלו ולכו ושברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, הרי שהוא בחנם... אלא השתדלות התורה - כל מי שרוצה זכה בה... אבל השתדלות במעשי המצוות - אסור לקחת אותו בחנם וריקם, משום שלא יזכה במעשה ההוא כלל להמשיך עליו רוח של הקדושה, אלא בשכר שלם. ובספרי כשפים, שלימד אשמדאי מלך השדים לשלמה המלך, כתיב שכל מי שרוצה להשתדל להעביר ממנו רוח הטומאה ולהכניע רוח הסט"א, מעשה ההוא שרוצה לעסוק בה - צריך

לקנותו בשכר מלא, שיתן כל מה שמבקשים ממנו, בין מעט ובין רב, משום שרוח הטומאה הוא מזומן תמיד בחנם ובריק...]

וכותב רבינו בעל בני יששכר זי"ע (אגרא דפרקא אות קצט) ש"כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מדברי זהר אלו": א] עסק התורה וידיעת ד' אפשר אפילו בחנם, ואין צריך להוציא מעות על-זה. אבל השתדלות מעשה המצוות צריך דוקא שיוציא מעות על זה.

ב] אם יזדמן לאדם שתי מצוות: מצוה אחת יצטרך להוציא מעות, ואחת בחנם, ישתדל ביותר באותה מצוה שיצטרך להוציא מעות. "ואגב אודיעך ותתבונן הדבר מה שתראה על-פי הרוב אנשים שאינם מושלמים והם שקועים במדות רעות, ואפילו רוב המוכסנים שבדורנו - אשר הם חשודים לעבור על כל התורה - משתדלים לעשות המצוות בחנם, כגון למול את הבן, ושיעלו לתורה בתחילה, וכמה קטטות ומריבות עושים עבור זה, כשתראה כזאת תדע אשר הם כדים מלאים קיטמא, כי באם רצונם וחשקם למצוה, הלא כל הארץ לפנייהם לקיים מצוות בוראם בצדקה וגמילות חסד וכיוצא".

ג] אם ירצה האדם לפעול על-ידי מעשה המצוה להעביר ממנו מדות רעות, כגון כעס, גיאות קנאה ושנאה, ותאוה שמורגל בה, אזי כשיקנה איזה מצוה יתן כל מה שיבקשו ממנו בפעם ראשון... [ראה עוד בכתבי האריז"ל (טעמי המצוות סוף פרשת ראה) שהאריז"ל, בעת שהיה קונה האתרוג והלולב, היה נותן להמוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה, ולא היה מסרב עמהם על השער, ולפעמים היה מניח לפנייהם הכיס עם המעות והיה אומר להם שיקח מה שירצו, כי אין לסרב על שער שכירות המצוות, עיי"ש].

ד] מה שמבואר בזהר שלא ישתדל בו ריקם ובחנם [- "בריקניא ובמגנא"] הנה הוא כפל הלשון, הפירוש (כמו שפירוש הרמ"ז) שצריך להכין המעות מקודם, ויאמר מעות זה אני מכין למצוה פלונית, ועל-ידי-זה תחול הקדושה על המעות.

דעה חכמה לנפשך

ויספר לעם את כל דברי ד'

להבין הכתוב (כה, ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ד' ואת כל המשפטים, ופירוש רש"י שהיה זה קודם מתן תורה, וציווה להם שבע מצוות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה. והקשה בספר קדושת לוי אם-כן למה אמר "ויספר", שמשמע סיפור ולא ציווי. גם יש להתבונן בכפל הדברים: "את כל דברי ד'", "ואת כל המשפטים".

חכמים בעיניהם

הנה המשכילים האפיקורסים רצו להעביר את מצוות ד' תחת ביקורת השכל, להבין איזה מטרה יש בעשיית מעשי מצוות, או במניעת עשיית מעשי עבירות. באמרם - הלוא מעיקרי הדת הוא השארת הנפש, והצלחה אחרונה משכר הנצחיי לנפש. ולעומת זה ידוע, כי כל ההווים הגשמיים - הווים ונפסדים. ואם-כן, תמהו בדעתם, איך אפשר שבעשיית המצוה הגשמית יושפע כוח הארה וקיום לנשמה הרוחניות ולנפש המשכלת עד שתישאר בהצלה הנצחית. על-כן חשבו, שבהכרח כל מעשה המצוות הם רק אמצעים, כדי שעל-ידי עשייה הזאת תתעורר הנפש בשכלה להשיג איזה מושכל. ואם-כן, שעיקר התכלית לדעתם הוא השגת המושכל באיזה חכמה שידמו בנפשם מאותם החכמות הפחותות, כיון שהם משכילים על דבר בשכלם, אין מן הצורך להם לעשיית המצוה.

ובפרט מצוה שמבואר בתורה איזה טעם, כגון מצוות ציצית שמבואר בפרשה (במדבר טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם גו'. וידמו בדעתם, כיון שטעם המצוה הוא רק

לזכירה, כיון שהם חכמים וזוכרים בלאו-הכי אין מן הצורך להם בעשייה גשמית. כי מה יתנו ומה יוסיף עשיית המצוה במעשה גשמית הנפסדת. ומה שאזהירה התורה על מעשי המצוות, הוא רק להמון עם, שאינם רוצים להשכיל. להם ניתנו המצוות להעירם על השכל המושכל. ובמצוות שלא נכתב הטעם, בודים מלבם טעמים כפי שכלם הבזוי, ואומרים כיון שמתבוננים בזה המושכל פטורים מעשיית המצוה בפועל.

דביקות בחיי החיים

בתשובת השאלה: כאשר מלך יצוה לאיש לעשות איזה דבר, והאיש ההוא פעל ועשה הדבר, אין מן הצורך להביט על ענין העשייה בלבד שהוא מוגשמת, אלא מהיכן ולמה נתהווה להיעשות זה הדבר. הלוא הוא, על-ידי ציווי המלך. כי כך עלה ברצונו ומחשבתו של המלך. אם-כן הכל בא מכוח רצון המלך.

והנה במלך בשר ודם, מהותו ורצונו שני דברים נפרדים. מה-שאיין-כן הקב"ה, מלך מלכי המלכים, הוא ורצונו, חד הוא. כמו-שכתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות יסודי התורה ה"י) "שהוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה, הכל אחד". כלומר, בשכל אנושי, ישנן שלש סוגים שונים ונפרדים: ישנו 'היודע' - מי שידוע, הוא האדם. ישנו 'הידוע', מה הוא יודע, היינו הדבר שעליו חלה הידיעה. וישנה 'הדעה', היא עצם כח הידיעה שבאדם. בעוד שאצל כל נברא, שלש סוגים אלו הם דברים נחלקים ונפרדים, לגבי הקב"ה - שלש הסוגים הם אחד. כיון ש"אין עוד מלבדו", ואין דבר חוץ ממנו ית"ש, ממילא אין הוא יודע אלא את עצמו, ואין ידיעתו אלא הוא עצמו. "הוא וחכמתו אחד".

אם-כן כאשר הוא ית"ש קדשנו במצוותיו וצווינו לעשות המצוה, כי כך עלה ברצונו ית"ש, ורצונו הוא אין-סוף, הרי בעשות האדם המצוה, דבוק הוא באין-סוף ית"ש. המְצוה דבוק בְּמִצְוֵה על-ידי המְצוה, ואין לך נצחיות הנפש גדול מזה, שהנפש דבוק ברצונו ית"ש, שהוא אין-סוף. ואם-כן אין לך להביט אל גשמיות המְצוה, רק אל נצחיות המְצוה ית"ש. כי הגם שהעשייה הוא גשמיות עוברת ונפסדת, כוח המְצוה שבמְצוה קיים לעד.

פנימיות המשפטים

ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ד' ואת כל המשפטים, היינו שסיפר לעם את כל דברי אשר הם בתוך כל המשפטים, שכל המשפטים האלה אינם אלא המשכת רצונו האין-סוף ית"ש, וממילא על-ידי עשיית המפשטים, דוקא בפועל, יומשך נצחיית הנפש.

כל פי: אגרא דכלה פרשת משפטים ד"ה ויבא משה מעין גנים פרק ב

מילין שפירין

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

(כא, א)

ביאתך לעולם-הזה בלא חטא", הרי יש
ביאות לעולם-הזה בחטא.

רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (חיים ושלום
פרשת כי תבוא ד"ה במדרש) יצא נגד מילים אלו
בדברים חריפים. ואדרבה, אומר רבינו,
מדברי הש"ס אלו יש ראיה לאמונת
הגלגול. כי אם נאמר שכל נשמה היא
חדשה ונקיה, לא שייך בזה ברכה או
קללה. הלוא דבר הווה והכרחי היא.
על כרחך כסוד הגלגול, שיתכן שנשמה
חוטאת חוזרת לירד, ולכן כשבא נשמה
חדשה היא ברכה - כי אין צריך לסבול
יסורים בעד חטאיו בגלגולו העבר, עיי"ש
באריכות.

נמצא, שהרבה פעמים חוזרת נשמה
לבוא לעולם-הזה כדי לתקן מצוה

בזהר (ה"ב צד, א) איתא שבפסוקים אלו
גילה רבי שמעון בן יוחאי להחברים
סודות נסתרים של גלגול. שנשמות
שלא קיימו מצוות ד' כראוי, צריכים
לחזור לבוא עוד הפעם לעולם הזה לתקן
מצוות אלו, עיי"ש.

והנה בש"ס (בבא מציעא קז, א) דרשו הכתוב
(דברים כח, ו) ברוך אתה בבואך וברוך אתה
בצאתך - שתהא יציאתך מן העולם
כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא
חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא.
וכתב הרש"ש: מכאן סתירה קצת לבעלי
דעת הגלגול. כלומר, אם יש מציאות
כזה - נשמה שחוזרת ובאה לעולם הזה
לתקן חטאים הקודמים, היאך אמרו "מה

יקומו ויושאר חיים, ועל-זה אומרים מקודם שהשי"ת יודע מספר כולכם, כל הגופים, ואת כולם עתיד להחיות. ולגירסת הרי"ף, רק גוף האחרון יקום והשאר לא יקומו, ורק אלו שהקב"ה עתיד להחיות - ידע מספר כולם, עיי"ש (ועיין דברי תורה מהדורא ח אות עה).

והנה בקדושת לוי (פרשת ואתחנן) איתא שלדעת המקובלים יקום בגוף ראשון, ולדעת המחוקרים בגוף האחרון, עיי"ש. אבל הגה"ק מבארדיטשוב זי"ע כותב בדרך ממוצע, שיתקבצו כל האברים שלו המתוקנים מכל גלגול, ויצטרפו לבנין גוף שלם, עיי"ש.

אולם רבינו בעל בני יששכר זי"ע (מאמרי חדשי כסלו טבת מאמר ב אות כא) כותב על-פי מה שאמרו בזהר (ח"א קלא, א), שאפילו אותם הגופים שלא השתלמו, אי זכאין, יזמין הקב"ה להשפיע עליהם רוח מאור הגנוז - ויקומו גם הם לתחייה. ותמה על-זה, כיון שאירי בגופות שלא תוקנו כראוי, היאך אומר "אי זכאין". אלא, מחדש בזה רבינו זי"ע חידוש נפלא, שאם קיימו מצות נר חנוכה, שהוא הארת אור הגנוז, אף שלא תיקנו כל מצות האחרות כראוי ולא הושלמו גופם, מכל-מקום יושפע עליהן רוח חיים מן האור הגנוז האור כי טוב, ויקומו.

מיוחד או כמה ענינים מיוחדים, מה שנחסר לו לשלמות נשמתו. אבל מאין ידע האדם על מה עליו לתקן. על-זה גילו לנו רבותינו ומסרו בחינה וניסיון: אם יראה האדם שמזדמן לפניו שוב ושוב איזה מצוה, והוא רוצה לעשותה, רק היצר-הרע לוחם עמו בתחבולותיו וגורם לו כמה עיכובים וסיבות המונעות לעשותה, זה סימן שבזה תלוי שלימות נפשו, ועל מעשה הלז ודבר זה נולד להשלים מה שחסר לו בגלגול העבר. לכן, יתאמץ ויתאזר מאוד ויוסף כוח נגד היצר בכל האפשרות (עיין תפארת בנים פרשת בא ד"ה ושמרתם, שער יששכר מאמר חג הבכורים אות ה, ועוד).

רבותינו הקדמונים (ראה זהר ח"ב ק, א וח"ג שח, א ועוד) חקרו: נשמה שהוצרכה להתגלגל ולירד כמה פעמים לעולם-הזה, בעת תחיית המתים, באיזה גוף יקום. האם כל הגופים יקומו, והיינו שהנשמה תיחלק לכמה ניצוצין כמו נר המתחלקת לכמה נרות, או רק גוף האחרון יקום, שבו נגמר תיקון הנשמה. וכתב הצ"ח (ברכות נח, ב) לפרש בזה נוסח הברכה "ויודע מספר כולכם - והוא עתיד להחיותכם", וגירסת הרי"ף להיפך "והוא עתיד להחיותכם - ויודע מספר כולכם". וכתב הצ"ח שבחקירה זו תלוי חילוק הגרסאות. לגירסת הגמרא כל הגופות

אבקש גם לחזור ולקבל על עצמכם
ללמוד שיעורים קבועים בספרי רבותינו הקדושים זי"ע...
ולרבות עוד להגות בספרי רבותינו הקדושים איש לפי כוחו,
ובפרט בשבתות וימים טובים, שהם חזרת נפשנו.

ממכתב קודש של ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א
להתאספות אנ"ש בארה"ק בשבת שלפני ב' סיון תשס"ט

